

Д-р М. ВОСКОБІЙНИК

**ПАМ'ЯТІ
ІВАНА
БАГРЯНОГО**

*Детройт, С.Ш.А.
1993*

Іван Баграній
(*2.10.1907 — †25.8.1963)

*Відбитка з часопису
Українські вісті ч.3061*

diasporiana.org.ua

Д-р М. Воскобійник

**ПАМ'ЯТІ ІВАНА БАГРЯНОГО —
СТОЇЧНОГО БОРЦЯ ЗА ДЕРЖАВНУ
НЕЗАЛЕЖНІСТЬ,**

**відважного ідентифікатора нових
визвольних сил України, політичного
організатора і лідера, буревісного
поета і письменника.**

До 30-ліття відходу його у вічність

Хоч Іван Павлович Багряний давно був широко відомий як поет, письменник, публіцист і про це було уже немало написано раніше, та проте треба в наш час відзначити із особливим притиском з нагоди 30-ої річниці його смерті про його роль в найновішій історії боротьби України за свою незалежність, бо цей аспект його талановитої праці для цієї мети особливо важливий у наші дні, коли треба поглиблювати віру народу у державницькі здібності українського народу і творчу роль української політичної еліти.

Не часто в історії різних народів появляються індивідуальності різноманітних талантів в одній і тій же особі, які були б так щедро обдаровані, як Іван Багряний. Він був буремним пое-

том, здібним запалювати інших до подвигів праці для народу, аналітичним письменником про радянсько-комуністичну тиранію ще задовго до О. Солженіцина, був він невтомним мистецьким інспіратором і борцем, художником, а понад усе **ДАЛЕКОГЛЯДНИМ ПОЛІТИКОМ-ТРИБУНОМ**, визначним організатором-надхненником політичної й ідеологічної боротьби за всенародний ідеал — державну незалежність України.

Вийшов він на морально домінуюче становище провідника значної частини політичних втікачів із України в епоху надзвичайно трагічного переплетення подій відразу по закінченні війни — примусової репатріації людей з-під советов, недовір'я до них серед своїх і чужих, безперспективного життя в умовах зруйнованої Європи ще до можливостей емігрувати за океан, перешкод потрапити під опіку таборів УННРА й інших труднощів.

Саме в такій обстановці потрібна була, як повітря і вода, самоорганізація людей за походженням зокрема із українського материка, щоб рятуватися від певної смерті десяткам, а то і сотням тисяч цієї категорії людей.

Цей інстинкт самоорганізації скрі-

пив найбільш виразно і ядрено особливий політичний розум і відвага Багряного у формі пропонованого створення політичної партії через публіцистично-журналістичну трибуну *Українських вістей* й інших публікацій. До речі, Багряний відважно, як виклик ворогам, очолював своїм підписом *УВ* у найнебезпечніший час. Поруч видавався також теоретичний орган Української Революційно-Демократичної партії *Наша боротьба, Юнацька боротьба*, а згодом *Наші позиції*.

Його памфлет „**ЧОМУ Я НЕ ХОЧУ ВЕРТАТИСЯ ДО СРСР?**” був згустком емоційної і загально добре умотивованої відповіді на поставлене питання „чому”, яку потім він розгортав у ширших тезах для потрібних організаційно-політичних заходів у формі партійної **ПРОГРАМИ УДРП**, а потім **УРДП**, у виданні газет, книжок і брошур. Цією активністю Багряний став незаступимим надхненником нового політичного руху. Його думки і заклики сприймалися тисячами енергійних, жертвних людей, готових перекладати їх на організаційні тори.

Секретом його успіху було його уміння схоплювати потреби народу тодішніх часів, які він умів висловлювати

найбільш переконливо. Щасливим збігом талантів Багряного був його пориваючий вперед зміст поетичних творів, зібраних у збірці „Золотий бумеранг”, а також у своєчасно перевиданій повісті „Тигролови” про пригоди молодого українського утікача-революціонера від НКВД у часі транспортування в’язнів на Далекий Схід. Властиво ця повість носила автобіографічний характер, принаймні так вона сприймалася читачами. Ці літературні твори давали Багряному високу трибуну для впливу на широкі кола еміграції, насамперед молоді. Його твори сприяли творенню політичної партії УДРП --- УРДП, яка складалася із людей, що прийшли на Захід уже політично вповні зформованими активними діячами, по-державницькому думаючими, із своїми виробленими ідеалами і фаховим досвідом. Що їм ще бракувало --- це скоординованості між собою, тобто організаційної пов’язаності. Це їм давала ідея партії, веденої Багряним із своїм пресовим органом *Українські вісті*, які були, до речі, першими у циклостилєвій добі, що стали виходити друкарським способом в Німеччині.

Згадаймо таких світлих, високоосвічених сподвижників, як Г. Костюк, І. Майстренко, С. Підгайний, К. Дацько,

В. Гришко, І. Дубинець, Д. Кислиця, С. Гаєнко, П. Маляр, П. Волиняк, В. Бендер, М. Горгота, П. Шинкар, В. Ромашко, А. Глинін, О. Коновал, А. Лисий, І. Дубилко, С. Созонтів, А. Широкоstep, Міняйло, Тарасюк, А. Бондаренко, М. Степаненко, Криволап, Смолянський, К. Гіммельрайх, О. Скоп, М. Смик, С. Маренко, В. Біляїв, В. Новицький, П. Майсюра, В. Григоренко, Ф. Пігідо, Сандул, А. Галан, С. Євсевський, О. Воскоб, Ю. Іхтіаров, М. Француженко, Л. Чудовський, М. Шаблій, В. Несенюк, І. Корнійчук, Р. Василенко, Габелко, Горліс-Горський, Педенко, Галя Гришко, О. Мельниченко, Бульба Боровець Т., Бояр М., Булавицький О., Воскобійник Г., Дивич Ю., Китасти Г., Левицький Б., Паладійчук Р., Рябишенко А., Борисенко І., Бондаренко С., Балащук Ф., Білоцерківський А., Бойко Ф., Бриза І., Воскобійник І., Ваць І., В’юн Г., Валер М., Гаркуша В., Глуценко В., Гайовий Ф., Грушецький Д., Гудзовський А., Гречаний М., Гаращук І., Гавриш М., Гнатів М., Гребінник І., Гурський А., Гордієнко, Гречко, Гвоздецький Я., Головацький І., Глаголь П., Глушаниця П., Дмитренко С., Дюпенко О., Данилевський І., Дубиняк М., Дзюбенко В., Дзябенко М., Дворцовий Г.

Дубок П., Дмитренко К., Жураківський В., Завертайло Д., Зінченко М., Зіневич В., Зозуля О., Динник П., Кухаренко А., Крилова І., Костюк Г., Найдьон В., Калиновський А., Косогор В., Куравський І., Коновал П., Кулик С., Кива В., Канарейський О., Колкий В., Келембет Л., Коржанівський В., Каменів А., Корнійчук І., Копаль І., Козенець М., Козаченко Ф., Кириленко І., Криволян С., Кордовський А., Лукашевич І., Левченко П., Лукаш О., Лушю А., Літвінов В., Лаврентій А., Лиховий І., Лубенський Ф., Медвідь В., Мироненко М., Мороз М., Мірошнічечко І., Мигаль П., Мирутенко В., Макогон П., Мороз Г., Міняйло В., Меншун М., Мироненко Г., Малиновський Ф., Нагорний Ю., Назарець Д., Олійник В., Обришба Д., Опуфріско В., Повстенко Ю., Піддубний І., Приходько К., Пономаренко В., Полікарпенко П., Посипайло І., Підлісний М., Пишкало І., Подопрігора Ф., Папченко, Петрушевич М., Пізюра І., Погребняк М., Рудь М., Римський О., Рекуха Г., Рачок Ф., Ревенко Ф., Рубац В., Русин В., Савчак А., Сулківський П., Саліван М., Стокальський П., Стефанович Ю., Співак М., Степовий А., Соїко В., Слонь В., Собчипський О., Сепчук В., Трепет П.,

Тищенко М. Телевний С., Хоменко А., Хорошилів П., Цибульський В., Цибульська А., Чуприна П., Чумак І., Чавро І., Чипкало М., Шадурський П., Яровий В., Яцюк А., Яровий О., Усик В., Юхименко І. і багато, багато ідейних видних особистостей - втікачів з-під сталінського режиму. Потрібну їм пов'язаність між собою дала приналежність до УРДП, до ОДУМу, ДОБРУС-СУЖЕРО. Своїми перспективними думками і літературними творами невтомний ентузіяст Багрянний давав надхнення.

УВ, Нові дні, Наша боротьба, Наші позиції, Юнацька боротьба (ред. Л. Гусак), *Український Прометей, Ми ще повернемось!, Штурм, Освобождение, Молода Україна* періодично заступали одні одних із продовженням відповідних загальних завдань. Багрянний та інші невпинно постачали духовний хэрч через ці органи для читачів серед широкого громадянства і членів УРДП.

До складу керівних органів УРДП входила також талановита група ентузіястів-соборників родом із західних земель. Взаємне соборницьке тяготіння сприяло створенню політичної організації з обох частин народу. Спочатку через контакти з „похідними групами”

двох ОУН відзначилася в створенні УРДП група послідовників Івана Мітринги в складі Б. Левицького, Р. Паладійчука, Турчмановича й інших. Мітринга був визначним публіцистом, що трагічно загинув у рядах УПА Тараса Бульби в часі бойового зудару з радянськими партизанами. Він залишив по собі досвід своєї участі у „похідних групах” на Україну і тому погляди Багряного стали близькими для Мітринги і його товаришів, а також і для партизанського організатора Тараса Бульби. Ця західньоукраїнська група згодом поповнилася іншими діячами. Індивідуально приступили додатково талановиті особи, як журналіст-міжнародник Богдан Осадчук, філософ Василь Рудко (Лісовий), редактор-одумівець Мар'ян Дальний (Горгота), партизанський лідер — організатор і командуючий „Поліської Січі” — Тарас Бульба із рядом його сподвижників.

Тому-то творення УРДП і дальший розвиток відбувався при активній участі людей із різних частин України. Для всіх їх погляди Багряного були цементуючим матеріалом.

Важливо для нашої теми згадати, що всі названі вище особи — із Сходу і Заходу — признавали Багряного за свого товариша і авторитетного лідера.

Це творило в цілому СОБОРНИЦЬКЕ перспективне явище — появу політичного руху нового ґатунку, озброєного ідеями сприйнятливими, як виявилось пізніше, для людей з різних частин України. Таким чином Багряний став співтворцем якісно нової сторінки в історії української політичної думки, наслідком компромісу між людьми різних генерацій, різних земель, різних життєвих шкіл.

Сила літературної, політичної і публіцистичної творчості Багряного була в тому, що він давав українській повесній людині сенс надії на доцільність політично-громадської самоорганізованості, як засобу боротьби за визволення. Завдяки цьому став він історичним доповненням українського визвольного процесу. Його роля виходила поза межі середовища, яке він започаткував і очолював. Тут знаходиться відповідь на логічне питання: чим пояснити, що ось уже біля 50-ти років існує УРДП (УДРП) із перспективою і дальшого існування, якщо досягатиметься довольне організаційне пов'язання з процесами в Україні.

Важливим компонентом біографії Багряного для організації УРДП було його кількарічне заслання на Далекий Схід, як жертви репресій проти україн-

ської культури і народу. Це скріплювало довір'я і орієнтацію українців на нього, як одного із авторитетних речників українських прагнень. Доля жорстоко судила йому бути в розквіті його творчих сил не у себе на Батьківщині у своєму народному оточенні, а на засланні в казематах НКВД, які „обдарували” його туберкульозом, згодом доповненою діабетом.

І все ж його буремна вдача, вроджений оптимізм наповнювали його надзвичайною духовною енергією. Збуджувачем його енергії, без сумніву, була революційна ідея національного визволення його народу. Як свідок всіх етапів розвитку (УДРП) УРДП і лідерства Багряного, перебуваючи в близькому колі з ним, або в організаційних зв'язках на пару десятків років, засвідчую, що для нього не було іншої вищої ідеї як служіння Україні. Він належав до тих, про яких говорять: „Працювати для загального добра є в них найвищою релігією, найглибшою вірою”. Додамо від себе: і найбільшим збудником енергії. Служіння народові було для Багряного не лише здійсненням національно-політичного ідеалу, а і виявом морального зобов'язання супроти свого народу. Боротьба проти панування однієї нації над другою, кляси над

клясою і релігії над релігією була для нього основою політичного і морального розуміння закону свободи, закону демократичної державности, закону соціальної рівності і консолідації народу та громадянської і клясової толерантности серед нього.

В його особі, як лідерові, поєдналися два головні політичні таланти — талант політичного мислителя-теоретика і талант політичного організатора. Один талант не існував у нього без поєднання з другим.

Як і все велике в світі, так і справа, якій Багряний присвятив повністю своє життя — державна незалежність України — могла бути популярною і успішною тільки при винятковій посвяті сучасної йому генерації українських патріотів, що солідаризувалися з ним і бачили його своїм провідником.

Будування нації або її визволення у всіх народів здійснювалося людьми, що не боялися ризику; піонерами, що не боялися діяти і йти вперед; вченими, що не боялися правди; мислителями, що не боялися прогресу; мрійниками, що не боялися поразки. Все це по справедливості стосується Багряного.

Був він політичним мислителем, що ставив на озброєння своєму народові прогресивні ідеї (життя їх оправдало!),

і їх не боялися його послідовники. Був він одним із відважних зачинателів протесту і під радянсько-комуністичною владою („удостояний” за це кількома роками заслання), і під німецькою окупацією, і у вільному світі. Був він трибуном, що не боявся сказати гірку правду без страху і вагань.

Його „Чому я не хочу вертатися до СРСР?” була відважна декларація „війни” — безкомпромісової війни проти тиранії Сталіна за українську людину і її державну незалежність. „Війна” ж була і невідступною декларацією захисту втікачів із Східної України, що забезпечувало емоційну вірність організаційним заходам, які проводило середовище Багряного.

Через усю багатогранну творчість і працю Багряного і як політика, і як письменника, і як поета й публіциста проходила ідея НАЦІОНАЛЬНОГО ВИЗВОЛЕННЯ його народу з-під комуністичного ярма Москви задля духовно-культурного відродження України. Через усю його творчість проходить глибока віра в українську людину, в її неминучий відхід від збанкрутованої ідеї комунізму. Звідси його знамениті ПРОВІСНИЦТВО (передбачення), ви словлене ще в 1947 р. і взяте тоді як казав Багряний, „в штики” „малові-

рами і невігласами”, але блискуче підтверджене подіями українського усамостійнення в 1990-их роках наслідком розвалу СРСР: „КАДРИ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЕННЯ ЗНАХОДЯТЬСЯ ПІД КОМУНІСТАМИ І КОМСОМОЛОМ І СЕРЕД КОМУНІСТІВ І КОМСОМОЛЬЦІВ”! Хто сьогодні заперечить провісництво Багряного і хто відмовить йому в тодішній громадській відвазі?

Адже це було сказано в умовах „холодної війни”, в умовах терору переможного ще тоді Сталіна, коли майже всі покладались на визволення засобами НАТО, тобто засобами спровокованої Сталіним війни, бо, нібито, хто міг стати у мирних часах на прю з ним всередині СРСР, окрім — як здавалося — одинокої перспективної сили, могутнього зовнішнього бльоку країн НАТО. Але Багряний дав інші основи для віри у визволення силами власного пробудженого народу. Це здавалося, нібито, БЕЗПІДСТАВНИМ МРІЙНИЦТВОМ, але ті мрії справдилися в наш час.

Багряний безпомилково ІДЕНТИФІКУВАВ ВИЗВОЛЬНІ СИЛИ, що наростали в Україні і в СРСР серед всіх клясів і прошарків. Своїм ІДЕЙНИМ ПРОВІСНИЦТВОМ НОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЙСНОСТІ в Україні,

побудованої на вірі у національний патріотизм підрадянської людини України, став він своєрідним „ПРОРОКОМ”.

Особливою доцільною рисою поглядів Багряного було те, що він у своєму розумінні національного коріння боротьби за державність ураховував досвід боротьби людей української революції 1917-20 років, тобто борців за демократичну УКРАЇНСЬКУ НАРОДНУ РЕСПУБЛІКУ (Грушевський, Петлюра, Винниченко). Другим джерелом його кредо було опертя на ідеї і досвід УКРАЇНІЗАТОРІВ 1920-30 років (Скрипниківщина, Хвильовізм). Третім джерелом були ДОСВІД І НЕВДАЧІ „лохидних груп” - жертвенних функціонерів націоналістичних організацій періоду 2-ої світової війни, нещадно знищених німецькими окупаційними органами (тобто діячів двох ОУН й інших). Сюди прирахуємо й пізніших діячів УНА і УГВР. (До речі, Багряний приймав участь у створенні УГВР). Все вони виявилися в зустрічі з населенням Великої України невідповідно підготовленими із зрозумілих причин до особливого завдання --- діяти в Центрально-східній Україні. Четвертим джерелом були колишні підрадянські діячі із своїми визвольними ідеями і розуміннями завдань, що лягли в осно-

ву програми УРДП. Це були прагнення політично зрілих і оформлених ідейних співучасників творення УРДП, високоосвічених колишніх в'язнів і не в'язнів, що опинилися на Заході у ході війни (перераховані уже вище).

Названі чотири джерела виявили себе в ідеї проведення в життя концепції ОБ'ЄДНАННЯ ВСІХ ДІЮЧИХ ПАРТІЙ І ОРГАНІЗАЦІЙ, що постали на Заході до війни, в часі війни і після неї у формі УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ, як передпарламенту, пов'язаного з історичним екзильним УРЯДОМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ, що був продовженням боротьби й символіки визвольної боротьби 1917-1920 років. На цю концепцію створення Української Національної Ради стала УРДП від початку свого існування (1946 р.) поруч ОУН (солідаристів), соціалістів, УНДО, УНДС та інших демократичних організацій, зводячи уперті змагання за проведення в життя ідеї консолідації всіх сил на базі УНРади на паритетних основах.

Це був унікальний український досвід конституційного характеру політичної самоорганізації всього українства в діяспорі, як репрезентації державних прагнень України, бо ж УРСР не могла із зрозумілих причин виконувати цього

завдання. Ніяка інша національність не могла застосувати цієї концепції, бо не мала на це реальних сил.

На великий жаль, повну консолідацію не вдалося здійснити, бо одне численне середовище (ОУНР) вперто ставило себе у позицію самотаного управління на виключну численну репрезентацію в УНРаді, а цим і очолювати боротьбу за державну самостійність, інші мусили б підпорядковуватися їхній домінації на тій основі, що вони, нібито, очолювали УПА в часи боротьби проти комуністичної влади. Гальмуючи завершення консолідації шляхом відкидання паритетности, політика „блискучого відокремлення” призводила до неоправданого масивного марнування національної енергії всього українства через нав'язувану міжпартійну боротьбу.

Постава Багряного і *Українських вістей* щодо скріплення авторитету УНРади була особливо важлива, коли дійшло до того, що Американський комітет визволення народів Росії пробував створити такий політичний центр для всіх еміграцій народів СРСР, в якому всі народи мали б бути підпорядковані російському лідерству з його концепцією „єдиної і недилюмої Росії”. Звичайно, такий американський

проскт не міг мати і не мав ніякого успіху, переважно завдяки українським настоюванням на проектуванні державної незалежності для всіх головних народів, а не їхнього становища „провінцій” Росії.

Активна постава Багряного і всього середовища УРДП проти єдинонеделімства була в цьому вирішальною в багатьох проявах. Всі неросійські народи були зорганізовані в т. зв. Паризькому бльоці, що був проти єдинонеделімства.

Багрянний був людиною сильної волі, особистої і громадсько-політичної відваги. В той же час обдарований почуттям такту, багатий на засоби політичної і організаційної винахідливості. Своім особистим прикладом і засобами свого вогненного пера заохочував він багатьох включатися до праці в УРДП і на ключових позиціях української національної ниви.

Багрянний був співтворцем заходів, що задокументували Дантове пекло 30-их років в Україні. Завдяки організаційній підтримці членства і проводу УРДП і споріднених ДОБРУС-СУЖЕРО, інший визначний діяч цих організацій Семен Підгайний зорганізував двотомний масивний збірник особистих свідчень жертв голодомору 1932-33 років англійською мовою під назвою

„БІЛА КНИГА ПРО ЧОРНІ ДІЛА КРЕМЛЯ”. Це було перше видання такого роду англійською або українською мовою. На жаль, газети, публіцисти інших середовищ не дуже дружньо привітали це цінне видання, переважно промовчуючи його появу. Тепер же доцільно було б перевидати це в Україні українською мовою з нагоди відзначення 60-ліття цієї катастрофи.

Секретом успіху Багряного як лідера-політика була його особиста працездатність і атрактивність його вдачі. Був він з тих, що посідали особистий магнетизм. Оптимістичний, мужній, людяний, з добрим гумором. Він був тим, хто виразно бачив протиріччя між станом, що домінував в Україні, і тим, що було потрібно поневоленому народові; звідси знаходилося в нього багато духовних сил, щоб нещадно розкривати злочинну систему більшовизму. А це відповідало прагненням емігрантів.

Життя Багряного навіть уже у вільному світі (в Німеччині) не було легким. Багато труднощів перешкоджали повному розгорненню його лідерських здібностей як політика. Інтелектуальна еліта УРДП не була достатньо численною і заможною у порівнянні з організаціями із західньоукраїнськими

коріннями. Специфіка таборової дійсності гнітюче впливала на нього і на всіх працівників *Українських вістей* в Н. Ульмі (Німеччина). Еміграція була в постійному пересуванні з європейських країн до заокеанських. Що було часом створено в устabilізованому місці — зносила хвиля переїзду, дестабілізувала видавничу діяльність, що відбивалося на видавничих зусиллях Багряного. І все ж він **СТОЇЧНО ЗМАГАВСЯ ЗА ТОРЖЕСТВО ЙОГО ІДЕЙ**. Треба було мати властиву тільки Багряному силу волі і терпеливість, щоб особисто устояти в тодішніх обставинах таборової дійсності із різними навмисними і випадковими „штурханнями” зі сторони своїх і сторонніх. Треба було постійно турбуватися, як знайти гроші для забезпечення безпечного видавання *УВ*, книжок й інших публікацій. Він напружував сили, будучи тяжко хворий на туберкульозу, із-за чого періодично перебував довго у шпиталях. Треба було дбати, щоб утримати родину, щоб виконувати обов’язки голови партії, голови Української Національної Ради, відбивати атаки зі сторони „непомільних патріотів”. Творити літературні твори для „хліба насущного”, писати провідні статті, „відгризатися” від атак з Москви і Ки-

сва, від тодішніх російсько-американських плянів відновлення великої Росії, хоч і антикомуністичної, відбиватися від іншопартійних „невігласів”, „маловірів” і „рідних” бездільників. Це було особисте Дантове пекло для нього, біля нього і проти нього! Хто ще інший міг таке витримувати? Та одначе часто знаходилися шляхетні люди, що чимось допомагали йому і його родині, зокрема морально.

А до всього було ще потрясення в самій УРДП із розколом з шанованим ним інтелектуальною групою особистих приятелів: Г. Костюк (Подоляк), І. Майстренко, Б. Левицький, В. Голубничий й інші. Розійшлися в серйозній справі поглядів на майбутній устрій в Україні, зокрема щодо ставлення до „соціалістичної” власности, яка викликала серйозну критику всередині УРДП від численно переважаючої більш помірковано-консервативнішої частини.

Гнітюче вплинув на нього й на інших відхід групи колишніх полісько-волинських партизанів, очолюваних Тарасом Бульбою, бо Багрянний відмовився одобрити ангажування у ризиковано-відповідальні наміри Т. Бульби йти на співпрацю із, здається, англійськими намірами підтримати партизанські

акції Т. Бульби в Україні. Були ще інші „свавільні” ініціативи від інших бажаних надати нових напрямків УРДП після смерті І. Багряного. Стара українська хвороба „починати історію” по-новому від себе виривалася часом наверх і в УРДП, звичайно, на ділі звуженим розумінням політично-організаційних завдань, ніж їх розумів покійний уже тоді Багрянний.

В умовах всіляких труднощів, найгіршим з них виявилася хвороба туберкульози і діабету, які невідступно душили його довший час і, нарешті, задушили цього **СТОЇЧНОГО БОРЦЯ** землі української 25 серпня 1963 року. Та одначе **ЙОГО ГАСЛО ОРІЄНТАЦІЇ НА ВНУТРІШНІ СИЛИ УКРАЇНИ** в боротьбі за незалежність України пережило його відхід у вічність і стало дійсністю в наш час у формі **СУЧАСНОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ**.

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ ІВАНУ ПАВЛОВИЧУ БАГРЯНОМУ! Пам'ять про нього заслужена його посвятою, тяжкою працею і далекоглядністю його як політика, як будівничого українських сил, вічно житиме в українській історії, а серед друзів і співпрацівників **ІВАН ПАВЛОВИЧ** стоятиме як зразок полум'яного борця за волю українського народу.

**СЛАВА БОГУ, жив він серед нас
у найвирішальніший час історії Укра-
їни в її боротьбі за незалежність.**

**Друзі-послідовники і шанувальники
його трудів і талантів збережуть па-
м'ять про нього назавжди!**

